

Peter Theunynck, *Hoogliederen*

De titel *Hoogliederen* doet meteen aan de Bijbel denken, aan het beroemde lied van liefde en verlangen van Bruid en Bruidegom ... Liefde is dan ook het allesoverkoepelende thema van deze bundel van Peter Theunynck. Niet helemaal onverwacht dan ook beschrijft de eerste cyclus, getiteld 'In den beginne', in tien gedichten van elk zes versparen, het ontstaan, het gemis, maar ook de groei en de verdieping van een liefde. De tijd is de vroege jaren tachtig, de setting is (meestal) Leuven, de protagonisten zijn germanisten, die met elkaar boeken ruilen, en we verwonderen ons er dan ook niet over dat het, net als in Canto V van Dantes *Divina Commedia* – maar met een gelukkiger afloop –, de literatuur is die de geliefden samenbrengt. Luister naar deze hymne voor het boek: *“Een boek kan sloten openbreken... Een boek kan vensters opengooien... Een boek kan ondergrondse gangen graven...”*.

Jaren tachtig, Leuven, germanistiek, literatuur, en verder ook nog Leonard Cohen ... Men hoeft niet zo heel veel van de auteur te weten om achter het liefdesverhaal een autobiografische realiteit te vermoeden. Maar wat treft, is ook de herkenbaarheid voor de lezer, die het verhaal boven de anecdotiek doet uitstijgen. Want wie herinnert er zich niet een ontmoeting waarbij je zou willen *“dat er meer minuten in de uren zaten”*, wie heeft niet de pijn gevoeld van het verlangen naar iemand, die ruimtelijk maar ook affectief, onbereikbaar lijkt – *“volle bussen reden tussen ons, muren van spatwater. Je was met iemand”* –, wie heeft niet het gevoel gekend dat de hele wereld vol verwijzingen steekt naar die ene ander, die helaas afwezig is *“ik zocht je in de etalages van de Bondgenoten, ik zag je in de spiegels van de Dijle, ik las je in de Lediaanse stenen van de stad”*? Het zou de naar Leuven verhuisde Bruid uit het Hooglied kunnen zijn. Zelfs Hadewijchs middeleeuwse verzen blijken plots vol betekenis voor de verliefde 'ik': *“Een oude dichteres prentte me in hoe vals de minne is, als je haar pijn niet wilt omarmen”*. Hadewijch had hem ook kunnen leren dat het ware verlangen nooit een einde kent, dat liefde nooit voltooid is: als de toenadering er eenmaal is, dan begint pas de opgave om de ander echt te leren kennen, en dat gebeurt met vallen en opstaan: *“Met machetehanden hakte ik mijn weg/ door al wat onontgonnen was in jou. Soms lieten panters mij hun flikkerende messen/ zien, soms stond het hemelbrood me aan de lippen.”* Maar niet alleen de ander is een vreemd land, dat geldt ook voor zijn of haar omgeving, familie, verleden. Dat alles te leren kennen, en aanvaarden, is een opgave, vaak voor beiden: *“Je kwam als een dief in de dag om de zoon/ van een vrouw te ontvreemden...Men verdronk je in oeverloos praten... Je hapte naar adem, sloeg op de vlucht in de verste/ fauteuil... Ik zocht naar geheime formules om ijs en vuur te verzoenen, om gister aan morgen te paren”*. En dan blijkt het te lukken: elkaar voortdurend zoeken, elkaar vinden en toch zichzelf blijven: *“We hielden nooit op, kwamen in kamers/ waarvan we niet wisten dat ze bestonden. // We leerden elkanders gedachten te denken.// We leerden eigen wegen begaan die ons niet/ van elkaar zouden scheiden.”* Ik denk dat dit ene verhaal voor nogal wat lezers veel herkenbaars te bieden heeft.

Maar de titel is *Hoogliederén*, in het meervoud. De rest van de bundel verkent de liefde in haar meest diverse aspecten. In de tweede cyclus 'Het theater van de liefde', worden personages uit de wereld van film, toneel en literatuur opgevoerd. *“Wees gezeten. Maak het u makkelijk. Het doek schuift open. Het is theater”* zo luiden de beginverzen van deze tweede

cyclus. En aan ons oog trekken Agamemnon en Clytaemnestra voorbij, wier vroegere liefde in moorddadige wraakzucht is verkeerd: *“Zij is een muil / vol flikkerende tanden”*; Achilles, die door zijn wrok zijn boezemvriend Patroclus verliest; de jonge weduwe Briseïs, die als slavin slechts het seksspeeltje van Achilles is: *“Wanneer je sliep, liep ik de zee in en ik dacht/ ik spoel hem uit me weg.”* Er is Odysseus, die aangespoeld op het eiland van de Faiaken door de koningsdochter Nausikaa liefdevol wordt opgenomen; en deze Nausikaa krijgt vervolgens de trekken van de anonieme vrouw die transmigranten thee, een kamer en een bed verschaft. Het oude verhaal toont plots zijn dwingende relevantie. In het gedicht ‘Jij’ dat onmiddellijk volgt, haalt de doorgaans zo zachtmoedige dichter stevig uit naar wie meent dat transmigranten niet geholpen mogen worden: *“Mensen verlieten hun land met zakken van niets/ in hun handen. Hun borst was een gapende wonde.// Ze aten zich rond aan hun honger. Ze klampten/zicht vast aan de rand van de redding./ Toen opende de zee haar moederschoot en jij/ sloot je aan bij het koor van onze mensen gaan voor.”* In deze cyclus ‘Het theater van de liefde’ vindt de dichter zijn inspiratie niet alleen in de Oudheid, maar ook in de middeleeuwen – Abélard, die een leven lang Heloise brieven schrijft, om aan zijn dood van haar te ontkomen –, in de Verlichting – de verlichte lijfarts Johann Friedrich Struensee, die zijn liefde voor de koningin en zijn ambitie om het volk van zijn onmondigheid te bevrijden met zijn leven bekoopt –, in de negentiende eeuw – Chopin, die de van regen doorweekte George Sand niet de warmte van zijn liefde geven kan – en dan, dichter bij ons: Marilyn Monroe, op onbedoeld huiveringwekkende wijze aangekondigd als *“the late Marilyn Monroe”*, die twee maanden voor haar dood haar minnaar de president *“Happy Birthday”* toezingt met een *“stem van filterblaadjes”*. Ook de hedendaagse showbizz komt aan bod met de door de massamedia achtervolgde en verscheurde jonge zangeres Taylor Swift – *“Op schermen die de hele wereld ziet, wordt alles uitvergroot. Soms ben je in een paar zinnen passé”* - en ten slotte de pervertering van de liefde in de figuur van de infame Harvey W., die zijn slachtoffers tot zwijgen dwingt *“met legers advocaten in zijn zog, met detectives die als kevers uit een zwarte kubus kruipen”*, tot zij *“leren spreken met twee woorden na een spoorwegteken.”*

In verschillende gedichten in deze cyclus valt over de liefde de zware slagschaduw van de dood: denk aan Agamemnon, vermoord door Clytaemnestra en haar minnaar Aegistes, die op hun beurt vermoord worden door Orestes; denk aan Achilles die het dode lichaam van zijn vriend Patroclus aflegt; aan de transmigrant die zijn einde vindt in de moederschoot van de zee; aan de onthoofde Johann Friedrich Struensee; aan de tuberculeuze Frédéric Chopin en aan de ‘late’ Marilyn Monroe. In de volgende cyclus, die ‘Totterdood’ heet, verschijnen liefde en dood in nauwe verbinding met elkaar. Daarbij valt het me op hoe liefde de dood tegelijk pijnlijk maakt, maar in zekere zin ook vertroosting biedt. Het gedicht Ziggy Stardust gaat eigenlijk over het zesjarige jongetje Ziggy, verkeersslachtoffer op de Turnhoutsebaan, dat elke ochtend bij het ontbijt voortleeft in het wakkere oog van zijn vader en ’s nachts in de mond van zijn slapeloze moeder: hij is afwezig en aanwezig tegelijkertijd. Het gedicht ‘Tuinmansverdriet’ voert in een tuin, die niet meer onderhouden wordt, een ouder koppel ten tonele dat liefst samen zou sterven: *“We liepen het pad af naar het leven/ dat in de schaduw van de goede jaren lag.// je vroeg of we samen, en eerst/ begreep ik niet, of we samen voorgoed// vroeg je, zoals we altijd voor elkaar, je klonk vastberaden, je klonk je ziel aan me vast.”* In het gedicht ‘Overkant’ verschijnt opnieuw de transmigrant, nu in de persoon van de Iranese kunstenaar en vader Masoud die in november 2019 met zwemvliezen het Kanaal wou oversteken maar onderkoeld en uitgeput, zich niet meer

drijvende kon houden en wegzinkt: *"Ik ga slapen, denk je. Het kan alleen maar beter worden.// Als ik ontwaak, omhels ik al mijn vrienden. Ik bel je liefste, als ik thuisgekomen ben."* Het gedicht 'Orfeo' is geschreven naar aanleiding van het overlijden van een geliefd priester die in het woonzorgcentrum, *"in kamers met vrouwentongen gehoor gaf aan stemmen die geen zonlicht zagen... Niemand haalde meer uit een half woord, niemand viel zo weinig in de rede, niemand/ voer behendiger van het wrede naar de vrede."* En het gedicht 'Eva' is geschreven vanuit het perspectief van de moeder die haar kind, dat ondraaglijk psychisch lijden verduurt, toch de toestemming geeft om te sterven. In al deze gedichten komt een essentieel kenmerk van Theunyncks poëzie naar voren: een groot vermogen om zich in te leven in de ander, en dat zonder pathos: eenvoudige zinnen, vaak in in nevenschikking, korte strofen die meestal slechts twee of drie verzen lang zijn, maar die toch, doordat de zinsgrenzen slechts zelden met die van vers of strofe samenvallen, aan het gedicht soms een vloeiendheid, soms een aarzeling geven die de sfeer van voorzichtig mededogen ten goede komt. Als contrast met de ernstige thematiek van deze cyclus biedt het gedicht 'Manieren van komen', dat ik al dan niet terecht lees als een erotisch gedicht, dan weer vrolijk weerwerk, een speels moment van verademing.

De prachtige Psalm 151 confronteert ons met een onverwacht perspectief, want hier is het de aarde die ons toesprekt. Ze herinnert ons aan de vele weldaden die ze de mens als een liefdevolle moeder geschonken heeft, de mens die haar echter met roofbouw terugbetaalt en ook voor de schoonheid van de poëzie geen aandacht heeft:

*Terwijl ik rimpelde
En kromp, was u bezeten door de groei.
U was gehaast: u wou voortdurend zijn*

*Waar u niet was. U dacht in zonnestelsels
En in functie van. Ik was nog slechts een middel
En geen doel, een stapsteen in uw groter plan.*

*Eenvouds verlichte waters waren van geen tel voor u,
U spaarde zelfs de nachtegale niet. Wie zingt nu nog
Van u, van u bent niet dan in mijn aarde?*

Als om het voorgaande te logenstraffen of toch ondanks alles te relativieren, is *Niet dan in uw aarde* de titel van de volgende cyclus, waar de liefde het meest prominent aanwezig is. Prachtig vind ik de wijze waarop in 'Partus' de beeldhouwer op een omzichtige wijze, als een barende moeder, het beeld uit de steen vrijmaakt en vervolgens zichzelf laat zijn, want *"Bevrijden doe je niet om te behouden"*. Het speelse, vederlichte, uit strofen van telkens twee korte verzen 'Mona' bezingt blijgemoed de komst van een baby. In het gedicht 'Kom naar me toe', waar de verzen *'Kom naar me toe/ Wacht niet langer'* als een refrein terugkeren, lees ik al dan niet terecht, de hunkering van de moeder naar de komst van een nog ongebooren baby, ook al zal het terechtkomen in een wereld waar mammoetbomen verbranden, gletsjers op de roetsjbaan zitten, ijsberen uit de kleren gaan en strandhutten tornado's dansen: het onheil van de klimaatverandering als een vrolijk kinderliedje, vrees maar ondanks alles hoop. Gingen de eerste gedichten van deze cyclus over baren en geboren worden, dan gaan de laatste gedichten over de dood. Het prachtige, ontroerende

‘Weggaan is voor altijd blijven’ bezing hoe de ouder, die zich langzaam, als in de film *De ballade van Narayama* verwijdert, verwijdert, een stip wordt naarmate de top van de berg dichterbij komt en dan plots voor altijd verdwijnt. En dan toch nergens méér is dan hier, bij de ik, die zelf ook langs een pad gaat dat naar de einder loopt.

De laatste afdeling van de bundel draagt de titel *La dama bianca* en evoceert het glorieuze maar ook turbulente leven van de legendarische wielrenner Fausto Coppi, zijn ongelukkige huwelijk met de ultrakatholieke onderwijzeres Bruna Ciampolini en zijn in het conservatieve Italië zeer omstreden en ook niet erkende tweede huwelijk met Giulia Occhini, la dama bianca, de mysterieuze, eveneens gehuwde vrouw die hem telkens weer aan de eindmeet opwachtte in het wit en die in 1953 bij het wereldkampioenschap in Lugano tot groot schandaal in de openbaarheid trad en hem zijn overwinningsbloemen schonk:

*“Het was in de tijd dat de paus mee onder de lakens kroop
En Maria alles aanhoorde. Een missaal was het grootste bezit.*

*Men raakte zich kwijt in zuiverheidswaan en zondebesef.
Men geselde zich, maar kreeg geen greep op zijn honden.”*

De aangrijpende foto op de cover toont een wanhopige Giulia, die in januari 1960 in Tortona het ontzielde lichaam van Fausto, gestorven aan slecht behandelde malaria, omhelst. Het beeld illustreert op een indrukwekkende wijze de twee centrale thema’s van deze bundel: liefde en dood. Men zegt wel eens: in de literatuur zijn er slechts twee grote thema’s, liefde en dood. Peter Theunynck heeft deze thema’s in alle mogelijke richtingen verkend. Hij geeft daarbij blijk van een warme betrokkenheid, van veel empathie en van een grote fijnzinnigheid. Meer dan eens heb ik bij de lectuur van deze bundel het gevoel gehad dat hij speciaal voor mij geschreven was. Heel graag wens ik u een vergelijkbare ervaring toe.

Frank Willaert
21 april 2022